

वामदेवो गौतमः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री

को वस्त्रा॒ता वसवः॑ को वरू॒ता द्यावा॑भूमी अदि॒ते त्रासी॑थां नः।

सही॑यसो वरुण मि॒त्र मर्ता॑त्को वोऽध्व॒रे वरि॑वो धाति देवाः ॥ ४.०५५.०१

वसवः- हे वासयितारो देवाः। कः। वः- युष्माकम्। त्राता- पालकः। कः। वरूता- वारयिता।
कोपि नास्तीति भावः। द्यावाभूमी- हे द्यावापृथिव्यौ। अदिते- हे अखण्डप्रकृते। नः- अस्मान्।
त्रासीथाम्- रक्षतम्। मित्र- स्नेहाधिदैवत। वरुण- ऋताधिदैवत। सहीयसः- अभिभवितुः। मर्तात्-
मर्त्याद्रक्षतम्। देवाः। कः। वः- युष्मभ्यम्। अध्वरे- यज्ञे। वरिवः- हव्यानि। धाति- ददाति ॥१॥

प्र ये धामा॑नि पू॒र्व्याण्यर्चा॑न्वि यदु॒च्छान्वि॑यो॒तारो॑ अमू॒राः।

वि॒धा॒तारो॑ वि ते दधु॒रज॑स्त्रा ऋ॒तधी॑तयो रुरुच॒न्त द॒स्माः ॥ ४.०५५.०२

ये। पूर्व्याणि- सनातनानि। धामानि। अर्चान्- अर्चन्ति। वियोतारः- दुःखानि वियोजयन्तः।
अमूराः- विद्वांसः। व्युच्छन्ति- तमो विवासयन्ति। विधातारः- विधायकाः। ते। अजस्त्राः-
नित्याः। वि- विशेषेण। दधुः- धारयन्ति। ऋतधीतयः- सत्यधारकाः। दस्माः- दर्शनीयाः।
रुरुचन्त- प्रकाशन्ते ॥२॥

प्र प॒स्त्या॒मर्दि॑तिं सिन्धु॒मर्कैः॑ स्व॒स्तिमी॑ळे स॒ख्याय॑ दे॒वीम्।

उ॒भे यथा॑ नो अ॒हनी॑ नि॒पात॑ उ॒षासा॑नक्ता क॒रता॑म॒दब्धे॑ ॥ ४.०५५.०३

पस्त्याम्- शरण्याम्। अदितिम्- अखण्डप्रकृतिम्। सिन्धुम्- स्यन्दनशीलां मूलशक्तिधाराम्।
स्वस्तिम्- क्षेमकरीम्। देवीम्- लीलामयीम्। सख्याय- मैत्र्यै। अर्कैः- मन्त्रैः। ईळे- स्तौमि।
उभे अहनी- द्यावापृथिव्यौ। यथा। नः- अस्माकम्। निपातः- प्रणिपातो भवति तथा स्तौमि।
अदब्धे- अदम्भनीये। उषासानक्ता- अहोरात्राधिदेवते। निशा मनुष्यप्रज्ञा। दिनं दैवप्रज्ञा।

करतम्- अस्माकं श्रेयः कुरुताम् ॥३॥

व्यर्यमा वरुणश्चेति पन्थामिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः।

इन्द्राविष्णू नृवदु षु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद्वरूथम् ॥ ४.०५५.०४

अर्यमा- दानाधिदेवता । वरुणः- ऋताधिदेवता । पन्थाम्- मार्गम् । वि- विशेषेण । चेति-
ज्ञापयति । इषस्पतिः- सदेष्टणामयः । अग्निः- सत्क्रतुः पावकः । सुवितम्- सुखकरम् । गातुं - मार्गं
दर्शयतु । इन्द्राविष्णू- ईशानव्यापनशीलौ देवौ । स्तवाना- स्तुतौ सन्तौ । नृवत्- मनुष्ययुक्तम् ।
अमवत्- बलयुक्तम् । वरूथम्- वरणीयम् । शर्म- गृहम् । नः- अस्मभ्यम् । यन्तम्-
यच्छतम् ॥४॥

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरात्रि भगस्य।

पात्पतिर्जन्यादंहसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत् ॥ ४.०५५.०५

पर्वतस्य- स्थैर्याधिदैवतस्य । मरुताम्- प्राणविशेषाणाम् । देवस्य- द्योतनशीलस्य । त्रातुः-
रक्षकस्य । भगस्य- सौभाग्याधिदैवतस्य । अवांसि- रक्षणानि । आ अत्रि- आवृणे । उत- अपि च ।
पतिः- पालको वरुणः । जन्यादंहसः- जनसम्बन्धिपापात् । पात्- रक्षतु । मित्रः- स्नेहाधिदेवता ।
मित्रियात्- स्नेहेन । नः- अस्मान् । उरुष्येत्- रक्षतु ॥५॥

नू रोदसी अहिना बुध्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽपं व्रन् ॥ ४.०५५.०६

रोदसी- हे द्यावापृथिव्यौ । अहिना बुध्येन- अहिर्बुध्येन सह । अहीनमूलेन सह । अप्येभिरिष्टैः-
प्राप्याभिरेषणाभिर्निमित्तभूताभिः । स्तुवीत- स्तौमि । सनिष्यवः- दिव्यभावनासम्भजनमिच्छन्त
उपासकाः । सञ्चरणे- भावनामयलोके सञ्चाराय । समुद्रम्- हृत्समुद्रम् । न- यथा आश्रयन्ति
तथाहं द्यावापृथिव्यौ आश्रये । समुद्रो हृदयमन्तः समुद्रे हृद्यादिश्रुतेः । घर्मस्वरसः- दीप्तध्वनियुक्ताः ।
नद्यः- मूलशक्तिधाराः । अप व्रन्- अपावृण्वन्तु ॥६॥

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन्।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासिमर्हामसि प्रमियं सान्वग्नेः ॥ ४.०५५.०७

देवैः । नः- अस्मान् । देवी । अदितिः- अखण्डप्रकृतिः । नि- नितराम् । पातु- रक्षतु । देवः । त्राता-
रक्षकः । अप्रयुच्छन्- अप्रमाद्यन् । त्रायताम्- रक्षतु । मित्रस्य- स्नेहाधिदेवतस्य । वरुणस्य-
ऋताधिदेवतस्य । अग्नेः- क्रत्वधिदेवतस्य । सानु- उच्छ्रिताम् । धासिम्- धारणाम् । नहि
प्रमियमर्हामसि- न हिंसितुमर्हामः ॥७॥

अग्निरीशे वसव्यस्याग्निर्महः सौभगस्य । तान्यस्मभ्यं रासते ॥ ४.०५५.०८

अग्निः । वसव्यस्य- सम्पदः । ईशे- ईश्वरो भवति । महः- महतः । सौभगस्य- सौभाग्यस्य । ईशे ।
तानि । अस्मभ्यम्- नः । रासते- यच्छतु ॥८॥

उषो मघोन्या वह् सूनृते वार्या पुरु । अस्मभ्यं वाजिनीवति ॥ ४.०५५.०९

वाजिनीवति- सद्गतियुक्ते । वज गतौ । सूनृते- प्रियहिते । मघोनि- सम्पद्वति । उषः- प्रभाति
ज्ञानोदयदेवते । अस्मभ्यम्- नः । पुरु- बहूनि । वार्या- उत्तमभावनानि । आ वह्- प्रापय ॥९॥

तत्सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । इन्द्रो नो राधसा गमत् ॥ ४.०५५.१०

नः- अस्मान् । सविता- प्रेरकः सूर्य आत्मा । भगः- सौभाग्याधिदेवता । वरुणः- ऋताधिदेवता ।
मित्रः- स्नेहाधिदेवता । अर्यमा- औदार्याधिदेवता । इन्द्रः- ईशनाधिदेवता । राधसा- संसिद्ध्या । सु-
सुष्ठु । आ गमत्- आगच्छन्तु ॥१०॥